

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 17 (1324) 26 КРАСАВІКА 2017 г.

Суботнік у Суботніках

Сябры Партыі БНФ ды Таварыства беларускай мовы з Ліды і Бярозаўкі зладзілі суботнік у вёсцы Суботнікі Іўеўскага раёна на сядзібе Зянона Пазнянкі. Активісты добраўпарадкавалі сад ля дома, дзе нарадзіўся і вырас беларускі палітык, выразалі старыя яблыні ды кустоў е па перыметры пляца, падрэзалі ды пабялілі дрэвы, падраматавалі страху ў хляве, пабялілі фундамент хаты, памяявалі студню і крыж. Замест зрезаных яблыні пасадзілі новае дрэўца. Сябры спадзяюцца што ўраджаем белага наліву з маладой яблынкі ля свайх хаты пачастуецца ўжо і сам Зянон Станіслававіч.

Активісты запэўнілі, што і надалей будуть даглядаць хату і надворак Зянона Пазнянкі ў Суботніках. А пасля зробленай працы яны наведалі магілу маці Зянона Станіслававіча. Яна ўсаго некалькі дзён не дажыла да сваіх 90 гадоў і

была пахаваная на парафіяльных могілках у роднай вёсцы Суботнікі. Да апошняга дня зямнога існавання Ганна Яфімаўна захавала вернасць роднай мове, любоў да беларускай зямлі і культуры. Добрымі словамі і дагэтуль яе ўзгадваюць аднавяскоўцы. Такія, як, напрыклад, сусед Фелікс Юзафович Балдаўскі:

- Мы з Яфімаўнай вельмі добра жылі як суседзі, жонка мая з ёй сябравала, парады давалі адна адной. Яна была адлукаванай, начытанай жанчынай. Яна калісьці казала, што будзе жыць да 111 гадоў. Я запытаяўся, адкуль яна гэта ўзяла, а тады адказала, што сон такі прынёсіла. Але не дажыла...

Активісты ўшанавалі яе памяць на пятыя ўгодкі ад смерці малітваю "Ойча наш".

**Андрэй Паняманаў,
Беларускае Радыё Рацыя,
Ліда. Фота аўтара.**

Напад на сядзібу ТБМ

На выходныя (22-23 красавіка) невядомыя зламыснікі разбілі фірмовую шыльду ТБМ на сцяне ля ўвахода ў офіс. Гэта сведчыць аб tym, што актывізіяцыя дзеянасці ТБМ у справе пашырэння беларускай мовы ва ўсіх сферах нашага жыцця не да спадобы розным шавіністам і манкуратам. Гэта не першая акцыя вандалаў, падчас якіх яны рабілі розныя напады на нашу сядзібу. У найбліжэйшы час кіраўніцтва ТБМ адновіць пашкоджаную шыльду. У органы прававарадку мы вырашылі не звяртацца, бо наш папярэдні досвед сведчыць пра тое, што злачынцы не будуць адшукуваны і пакараны.

**Старшыня ТБМ Алег Трусаў.
Першы намеснік старшыні Алеана Анісім.**

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Юбілей Галіны Дзягілевай

Галіна Аляксееўна ДЗЯГІЛЕВА (н. 23.4.1947, Менск), беларуская актрыса, рэжысёр. Скончыла Беларускі тэатр.-маст. інстытут (1968). Працавала ў Беларускім тэатры імя Я. Коласа, з 1986 - у Беларускай філармоніі. З 1989 заснавальнік і маст. кіраўнік дырэктар Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра "Зынч". Актыўны сябар ТБМ.

Сярод роляў: Лада ("Снежныя зімы" паводле І. Шамякіна), Святлана ("Таблегу пад языком" А. Макаёнка), Карапіна ("Кастусь Каліноўскі" У. Караткевіча) і інш. Майстэрства імправізацыі, пераўласцівін раскрылася ў выкананні монаспектакля "Любіць!.." паводле вершаў А. Вярынскага, "Мне сняцца сны аб Беларусі" паводле вершаў

Я. Купалы, "Віленская мроі" паводле ўспамінаў Ю. Вітан-Дубейкаўскай і інш. Рэжысёр-пастаноўшчык монаспектакля "Маленкі анёлак" С. Кавалёва (1995), "У краіне светлай..." паводле вершаў М. Багдановіча (1997), першай нацыянальнай монаоперы "Адзінокі піх" А. Залётнева паводле твораў А. Міцкевіча, Я. Чачота, Р. Барадуліна (2001, і аўтар лібрэта).

**Энцыклапедыя
"Культура Беларусі".**

Беларускаму фонду культуры - 30

30 гадоў таму, у красавіку 1987-га, у Беларусі з'явілася новая арганізацыя, сёня вядомая як грамадскае аб'яднанне "Беларускі фонд культуры". З некаторымі фактамі гісторыі арганізацыі цікавыя могуць пазнаёміцца ў пастаяннай рубрыцы "Краязнаўчай газеты", прымеркаванай да юбілею,

А 18 красавіка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў рамках святкавання юбілею адкрылася кніжна-ілюстрацыйная выставка "30 гадоў Беларускаму фонду культуры".

На ёй можна пабачыць кнігі, выдадзеныя цігам дзесяцігоддзяў фондам і рэгіянальнымі аддзяленнямі ГА, публікацыі супрацоўнікаў арганізацыі і пра БФК, а таксама ўзнагароды, якія абяднанне атрымала за захаванне і папулярызацыю культурнай спадчыны нашай краіны, за найлепшыя свае

кнігі.

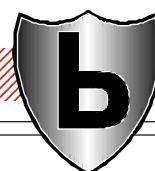
Пад час адкрыцця выступілі намеснік начальніка ўпраўлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Алег Скарына, дырэктар НББ Раман Матульскі, старшыня Рады БФК Уладзімір Гілеп, намеснік старшыні БФК Анатоль Бутэвіч, сябар Выканкама БФК

Уладзімір Адамушка.

Пабачыць выставу можна на 3-м паверсе НББ у галерэі "Лабірінт" да канца сёлетняга траўня.

Краязнаўчая газета.

На фота Наталлі КУПРЭВІЧ: сёняшнія супрацоўнікі БФК і момант адкрыцця выставы ў НББ.

Алена Анісім:
Нацыянальны
універсітэт
усё роўна
будзе...

- Згодна з маніторынгам, 21 універсітэт у Беларусі гатовы перайсці на беларускамоўнае навучанне, - кажа дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім.

Нагадаем, што адноса не так даўно на адной з прэс-канферэнций Прэзідэнт Беларусі выказаўся пра Нацыянальны беларускамоўны ўніверсітэт прыкладна так - "будзем абміяроўцаў". І звярнуўся да дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Алены Анісім і Ігара Марзлюка з прапановай стаць судносна прарэктарам і рэкстарам.

Радыё Рацыя:

- Ці ёсьць нейкія зрухі ў гэтым кірунку?

Алена Анісім:

- Міністэрства адукацыі на словах быццам бы падтрымала ідэю, але не больш за тое. Зразумела, што пакуль яны нічога не будуть рабіць па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітета. Што датычыцца нашага Грамадскага камітэта, то мы не ўзабаве збярэмся і падсумуем тое, што ёсьць. Нам людзі даюць звесткі і пра кадры, якія могуць працаўцаў на ўніверсітэце, ёсьцьмагчымасць зарэгістраваць установу. Пры гэтым многі вельмі зацікаўлены ў ажыццяўленні ідэі, далучаюцца да працы новыя людзі з такім жа мысленнем і разуменнем таго, як усё павінна быць. Адным словам, пераходзім да практичнага рэчышча. Трэба вызнанчыцца ўжо канкрэтна - у бліжэйшы месяц-два.

Радыё Рацыя:

- Наколькі сёння важнае для грамадства пытанне стварэння Нацыянальнага ўніверсітета?

Алена Анісім:

- Надзвычай важнае! І пакуль яго не вырашым, яно будзе "правісаць". Нават калі дзяржава не захоча пэраводзіць нейкі ўніверсітэт на беларускамоўнае навучанне, мы ўсё роўна будзем змінца гэтым пытаннем самі.

Радыё Рацыя:

- Ці ёсьць з гэтай нагоды нейкія пазыцыя ў дзяржаўных чыноўнікаў? Альбо чакаюць, пакуль дадзуть загад?

Алена Анісім:

- Адзінай пазыцыя была выказана ў Інстытуце мовазнаўства падчас Дня роднай мовы. Там было сказана, што, згодна з маніторынгам, 21 універсітэт у Беларусі гатовы перайсці на беларускамоўнае навучанне. Але далей слоў справа не ідзе, трэба ўвесе час штурхаца. Зрэшты, дзяржаўная ВНУ пэўным чынам звязана бюракратычнай сістэмай. А наша задача ўсё-такі, каб Нацыянальны ўніверсітэт быў новай формай, адпавядзяў сучасным патрабаванням, каб там прысутнічала студэнцкая сва-вода.

Кастусь Заблоцкі,
Беларускае Радыё Рацыя.

Песня, якая стала народнай

Папулярнай беларускай песні "Бывайце здаровы, жывіце багата!" споўнілася 80 гадоў. Пра гэта нагадаў 8 красавіка ў сваёй новай праграме Зміцер Вайцюшкевіч. У канцэрце прагучалі творы на вершы Адама Русака аўтарства Ігара Лучанка, Ісака Любана, Юрыя Семянякі: "Мой край", "Дзе ты, зорка мая?", "Не шукай ты мяне", "Песня Марыны". Ужо не ў першы раз артыст звяртаецца да песеннай спадчыны легендарнага паэта і музыканта.

У 1924 годзе тата пешкі пайшоў у Менск, каб паступіць ў музичнае вучылішча. Спышніца яму было недзе, і ён начаваў на лаве ў парку імя Горкага. У той жа год у вучылішча паступілі будучыя кампазітары Ю. Семяняка, Ул. Алоўнікаў.

Мы пагутарылі з дачкой паэта і музыканта Людмілай Адамаўнай Русак, былой выкладчыцай кафедры раманскаў моваў БДУ.

Пра гісторыю стварэння самай вядомай песні Адама

сапраўды, прывёз на радзіму пасля службы ў царскай арміі смуглую малдаванку, з якой у іх нарадзілася чацвёра сыноў. У яе і пайшлі ўсе смуглывія і музычна адораныя хлопцы. Чароўныі голас скрыпкі запаў у татаву душу. Ён часта браў яе ў руکі і падбіраў полечкі і кадрылі, а потым разам са сваім бацькам граў на вяселлях і вечарынках. Гэты хатні аркестр і вызначыў яго незвычайнай здольнасці.

Адам Русак падзяліўся

ўдалым вершам з земляком, маладым пазтам Анатолем Астрэйкам, а той перадаў верш у Менску рэдактару "Літаратуры і мастацтва" І.Д. Гурскому. Потым вучоны-філолаг з Масквы ўключыў тэкст у зборнік "Творчасць народу СССР". Адчуваючы рytмiku, напеўнасць верша, вобразнасць і трапінасць слова, якія ідуць ад вуснай народнай творчасці, вучоны засумніваўся ў аўтарстве і падпісаў тэкст так: "Запісано в колхозе "Красны пахар" Копыльского района от Адама Русака."

У 1937 годзе песня была надрукавана ў навагоднім нумары газеты "Праўда". З гэтага часу яе заўважылі кампазітары. Мастацкі кіраўнік хору імя Пятніцкага У. Захараў напісаў музыку на гэты тэкст. Песня ў выкананні камлектыву загукала ў канцэртных залах, парады і патрапіла на грампласцінкі. Аднак сапраўдную славу вершу Адама Русака прынесла мелодыя Ісака Любана, якая і зрабіла "Бывайце здаровы" беларускай музычнай класікай.

Пазней Рыгор Шырма адзначаў, што русакоўскі верш глыбока музычны, напеўны і лірычны, і кампазітар Любан улавіў менавіта ўнутраную мелодыю твора. "Між яго вершаваных радкоў,- сцвярджаў Г.І. Цітовіч, - нябачна прысунуці чаюць лініі нотнага стану."

Для вялікай аўдыторіі песня ўпершыню прагучала 15 чэрвеня 1937 года ў выкананні Ларысы Александроўскай і засталася ў рэпертуары артысткі назаўжды. Калі яна спявала яе ў час гастрольных паездак у Германіі, Англіі і Францыі беларусы, рускія і ўкраінцы, што жылі ў эміграцыі, плакалі, бо ўспаміналі страчаную Радзіму. У гады Вялікай Айчыннай вайны Ларыса Пампееўна выконвала песню на фронце і ў глыбокім тыле. У 1974 годзе ў лісце да Адама Русака народны артыст СССР Леанід Уцёсаў пісаў: "Вашу цудоўную песню я пачаў пець яшчэ ў 1938 годзе. Паспех быў велізарны. Як ні дзіўна, яна гучала не толькі ў мірныя дні, але і на фронце, дзе мы яе спявалі, выклікаючы ў байкоў добрую, радасную усмешку, падзяку за нястрыманы аптымізм гэтай песні." Аднак Леанід Уцёсаў выконваў песню Адама Русака ў перакладзе на рускую мову Міхaila Ісакоўскага. Савецкі пазт, стварыўшы пераклад, не звярнуў увагу на аўтарства А. Русака і прыпісаў тэкст сабе.

Сапраўднае аўтарства

была пашверджана тады, калі ў 1940 годзе Саюз беларускіх пісьменнікаў звярнуўся да М. Ісакоўскага з лістом, у якім зацведчыў пра беларускага аўтара. У адказе на ліст пазт выбачаўся за памылку, але ў 1949 годзе ў Расіі ён зноў выдаў тэкст песні з нотамі ў асобнай брашуры пад сваім прозвішчам.

За свае жыццё Адам Русак напісаў шмат душэўных песень. Натхняла яго на іх яго жонка Марыя Яўгенаўна.

- Тата з мамай пазнаёміліся ў Леніградзе, - успамінае Людміла Адамаўна. - Яна была родам з Карэлі і вучылася ў літаратурным інстытуце. Аднойчы мама пайшла на Новы год у малы Леніградскі оперны тэатр. Там яны з татам і познаёміліся. Песню "Толькі з табою" тата прысыцці менавіта мame. Жывучы ўжо ў Менску яна старалася вывучыць беларускую мову. Мама захоўвала ўсе татавы рукапісы.

Толькі з табою
 мне хочацца быць,
 Толькі з табою,
 Радасць і часце
 з табою дзяліць
 Толькі з табою.

Зараз гэту песню спяваюць у Літве, Казахстане, Расіі, на Украіне. Акрамя таго, яна будзе перакладзена на кітайскую мову і выдадзена ў Кітаі ў зборніку нашых песен.

Мы спяваєм яе на кожным сямені, а статні разам з сястрой Наталляй, з сынам Юргесам і дачкой Крысцінай, - паведаміла Людміла Адамаўна Русак.

Эла Дзвінская.

Фота "Будзьма" і з архіва сям'і Русакоў:

1. Людміла Русак і З. Вайцюшкевіч;
2. Адам Русак;
3. Бацька і маці Адама Русака;
4. Адам Русак і Ісак Любан;
5. Марыя Яўгенаўна, жонка А. Русака.

Русак напісаў у асобнай кніжцы "Жыццё песні" Іван Цішчанка. Ён зазначае, што ў 1930 годзе пасля заканчэння Менскага дзяржаўнага музычнага тэхнікума Адам Русак быў запісаны ў Леніградскую кансерваторыю ў клас прафесара М.М. Буяноўскага і адначас-

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумары.)

Гара, гарышча (чертак) - прастора на хаце паміж столлю і страхой.

Гарбата (чай) - чай з траў.

Гарбар (кожевник) - майстар па выработе і апрацоўцы шкуры.

Гарбарня (кожевня) - майстэрня па выработе шкур.

Гарбузянка (тыквяная каша) - каша з гарбуза.

Гарбузікі (семена тыквы) - семачкі гарбуза.

Гарбиль, гарбіна - дошка, на якой адзін бок выпуклы, яна атрымліваецца пры распілоўцы круглага бярвяна.

Гарлач (кувшын) - збанок з высокім і вузкім горлам.

Гармонік, гармошка (гармонь) - 1) клавішна-пнеуматычны музичны інструмент; 2) губны гармонік.

Гарнец (гарнец) - 1) адзінка вымярэння сипучых рэчываў у сістэме мер ВКЛ (роўная 3,28 л); 2) пасудзіна такой ёмкасці.

Гаплюк, гаплік (кроючок) - аплік, кручок.

Гаптаванне - гафтаванне, выраб мярэжкі.

Гарох пражаны - страва з гароху (замочаны гарох спражаны на патэльні).

Гарохаўка (ороховы суп) - гарохавы суп.

Гарохавішча (ороховице) - поле, з якога сабралі гарох.

Гарохавіны, гарохавінне (ороховая солома) - каліёе абламочанага гароху.

Гарсэт, кабат, шнуровка, станік (корсет) - на-груднае жаночнае адзенне без рукавоў.

Гарсэт - шырокі пругакі пояс, які носяць пад сукен-кай для сцягвання таліі і надання стройнасці фігуры.

Гартавальня (колільня) - месца, дзе гартуюць мятал.

Гарэнік, арэнік (орешник) - кусты, на якім рас-туць гарэхі (арехі).

Гаршчок (горшок) - круглая выпуклая гліняная або чыгунная пасудзіна са зву-жаным дном для гатавання стравы.

Гаспадар (государ, хозяин) - 1) вялікі князь; 2) уладальнік сядзібы.

Гасцінец (дорога) - 1) вялікая брукаваная, абладжана дрэвамі дарога, па якой ехалі гості (купцы); 2) ласунак для дзяцей з дарогі, падарунак.

Гафт - 1) вышыўка каштоўнымі ніткамі і каштоўнымі матэрыяламі; 2) ажурныя швы.

Гаць (гать) - 1) тое, што і грэблі; 2) застава на рацэ.

Гбала - прыстасаванне для гнуцця дуг, палазоў, абадоў для колаў.

Гвалты, згоны (сгоны) - прымусовыя згоны пра-цздольных сялян на работу ў маёнтку ў час касьбы на сенажацях і на пансікі полі ў час жніва.

Гестка (гестка) - кава-лак тканіны (на плечы), да якіх прышываецца асноўны матэ-риял кашулі.

Гілярка, чайка (лод-

Этнографічны тлумачальны слоўнік

ка) - лодка (в. Парэ Лосіцкага сельсавета Пінскага раёна).

Гіль (снегір) - снягір.

Гладыш, крыніка (ку-вшин без ручкі) - збан без ручкі.

Гладзь (гладь) - спосаб вышывання шырокім шчыль-нымі шыўкамі.

Глазура (глазур) - 1) шклопадобны сплаў, якім па-крываюць керамічную вырабы; паліва; 2) густы цукровы сіrop, у якім варачы садавіну і пакрываюць мучныя вырабы.

Гляк (горшок с узкім горлышком) - нізкая гліняная пасудзіна з выпуклымі бакамі і вузкім горлам.

Гміна (волость) - сель-ская тэртыярыйна-адмініст-ратцыйная адзінка ў павеце ў ча-сы польскай і нацысцкай аку-пацы Беларусі.

Гон, стая - адлегласць, пройдзеная аратаем з аднаго канца поля ў другі.

Госція (ад лац. ахвяра)

- аплатка, маленькі сухарыкі з прэснага пшанічнага цеста, які замяняюць у абраадзе прычасця хлеб у каталіцкіх і пратэстанцкіх цэрквях.

Грабло - грабелькі да

касі (в. Сыраежка Берастаўц-кага раёна).

Градка, гратаўка, за-ложнік (полка) - палічка для

талерак і місак.

Градавы хлеб, градоў-ка - нізкая гатунку хлеб з да-байкамі рознай муки і мякіні.

Грамафон (грамофон)

- музичны апарат з рупарамі для ўзнаўлення гукаў, запісаных на спецыяльную пласцінку. Папярэднік патэфона.

Грамінцы, стречанне

(сретеніе) - свята 2(15) лютага, калі ў царкве асвячаюцца свечкі.

Грамаўніца - багінія

лета, жонка Перуна.

Гранаты (бусы) - па-церкі, якія мелі грані.

Грош (грош) - 1) срэб-ная манета ў ВКЛ масай 2,57 г; 2) адна трыццатая частка злотага ў Другой Рэчы Паспалітай.

Грамада (общына) -

сельскае паземельнае аўяднанне жыхароў вёскі.

Гродскі (замкавы) суд

- павятовы суд для простых людзей і шляхты ў ВКЛ.

Грывенік (гривен-ник) - срэбная манета ў Расійскай імперыі.

Грыжанка, бручка

(суп из брюквы) - суп звараны з бручкі.

Груўня (гравін) - 1)

даўнія адзінка вагі каштоўных металаў (прыблізна 195,5 г); 2) грашовая адзінка ў ВКЛ вартасцю 48 грошаў.

Грыфель (грифель) -

палачка з апсіднага сланцу для пісання па грыфельнай дошцы.

Грэбля (гать) - насціл

з бярвенні ці галія на балоце для праезду.

Грэбень (гребень) -

приладка для расчэсвання льновалакна.

Груба, грубка, стаяк

(стояк) - печка ў святыні.

Губка (стена) - умоў-

ная адзінка вымярэння асновы,

адлегласць паміж першым і другім шэрагаў калкоў (на даў-жыню сцяны).

Губернія (губерния) - асноўная адміністрацыйна-тэртыярыйна-адміністрацыйная адзінка з 18 ст. у Расіі і ў ССРР да 1930 г.

Гудзёлка (гудзячая игрушка) - дзіцячая цацка з маленькай костачкай з шнурком.

Гуж (гуж) - пятля ў хамуце.

Гуканне вясны - ста-ражытны абраад сустрэчы вясны, язычніца свята, якое ладзілася на Дабравешчанне або на Вялікадні.

Гукно, ток (гумно, рига) - халоднае сельскагаспадарчое памяшканне, у якім ляжала неабмалочанае збожжа.

Гумінічы, прыгу-менне (гумніще) - падворак каля гумна.

Гунька (покрывало) - зробная посцілка, пакрываала.

Гуслі (гусли) - шмат-струнны шыціковы музичны інструмент.

Гусляр (гусляр) - той, хто іграе на гуслях.

"Гусікі" - народная гульня ў дзевяцінкі якой палкіні заганяюць гусёк (цурку) ў сваё "гняздо".

Гута (гута) - выплаўка шкіла з пяскі або выплаўка жалеза з балотнай руды.

Гушкалка (качели)-арэлі.

Гэблік (рубанок) - не-вялікі гэбелль.

Д, Дж, Дз

Дайніца, даёнка (па-дойник) - бандарная пасудзіна з ручкай, у якую гаспадыня доіць карову.

Дажынкі, абжынкі (дожинки) - у дарэвалюцыйнай вёсцы вы-барная асoba з сялян ад 10 дра-вой вёскі, якія выконвала аба-вязкі паліцэйскага.

Дзесяцікі (десяцікі) - у дарэвалюцыйнай вёсцы вы-барная асoba з сялян ад 10 дра-вой вёскі, якія выконвала аба-вязкі паліцэйскага.

Дзесяціна (десятина) - памер зямлі, які адпавядаў 1,09 га.

Дзесяцікі (десяцікі) - у дарэвалюцыйнай вёсцы вы-барная асoba з сялян ад 10 дра-вой вёскі, якія выконвала аба-вязкі паліцэйскага.

Дамавік, хатнік (до-мовой) - міфілагічная істота, дух, які нібыта жыве ў хаце.

Дакляраваць (обе-щать) - паабяцца аў выкананні.

Дашчанка, дашчанік - 1) памяшканне будынка з дошак; 2) (дошанік) пласка-донная лодка з дошак або невя-лікі рабчы карабель.

Дарожка (дорожка) - 1) сцежка; 2) ходнік; 3) рыба-лоўная прилада ў выглядзе доўгага шнура з кручком і прынадай на канцы; 4) жалабок, разорка.

Двойнікі (двойник) - гляніны гаршкі, замацаваны разам.

Двойнікі, блізня-ты, блізнюкі (блізнецы) - дзве дзяцей, народжаных у адзін дзен.

Дварэцкі (дворецкі) - у царскай Расіі стары слуга, які загадваў хатній гаспадар-кай і кіраваў прыслугай у пан-скім доме.

Дварышча (дворище) - 1) падворак каля хаты; 2) месца, дзе захоўваліся дровы; 2) павець для дроў.

Дзядзькаванне - звы-чай аддаваць дзяцей шляхты ў сялянскую сям'ю на выхаван-не.

Дзяды (помінки) - дзень памінання продкаў.

Дзядзіна (тётка) - ц

**Да 500-годдзя
беларускага кнігадрукавання**

Узрасло буйным коласам зерне Скарыны

Бягучы 2017 год у культурным жыцці праходзіць пад знакам 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. Менавіта 500 год дадаў назад, а дакладней - 6 жніўня 1517 года, у Празе, адным з найбуйнейшых на той час цэнтраў кнігадрукавання, беларускім асветнікам, вучоным, гуманістам Францішкам Скарыном была выдадзена першая ва ўсходніх славян друкаваная кніга - "Псалтыр" - на старажытнабеларускай мове. Яна стала першай з дваццаці трох выдадзеных Скарынам кніг Бібліі. Выданне гэтых друкаваных кніг Бібліі паспрыяла пашырэнню кнігадрукавання, ідэй гуманізму і асветніцтва ва Ўсходнім Еўропе.

Да 500-годдзя той знавець падзеі была прымеркавана навуковая канферэнцыя "Пяты лідскія чытанні", якая адбылася 19 красавіка ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы. На мерапрыемства былі запрошаны работнікі бібліятэк, мясцовыя краязнаўцы, а таксама краязнаўцы са Слонімом і Дзятлавам. Падчас работы навуковай канферэнцыі ў канферэнц-зале бібліятэкі дзеянічала кніжная выставка "Узрасло буйным коласам зерне Скарыны", прысвечаная гісторыі друкаванай кнігі на Беларусі.

Спачатку прысутнымі быў прадэманстрраваны карткаметражны відеафільм пра Францішка Скарыну. Затым з дакладамі выступалі ўдзельнікі канферэнцыі: краязнаўцы, на-

стаўнікі гісторыі, бібліятэчнія і музейныя работнікі і іншыя.

Так, з асвятыленнем жыцця і дзеянасці беларускага першадрукара ў школьніх падручніках азнаёміла настаўніца гісторыі сярэдняй школы № 17 Тарэза Капачэль; бібліографічны агляд кніг аб Францішку Скарыну правяла галоўны бібліограф раённай бібліятэкі Галіна Курбыка; пра аднаго з паслядоўнікаў Скарыны, друкара Яна Карцана (які, праўдападобна, родам з Лідчыны), расказала настаўніца гісторыі Мінойтаўскай СШ Алена Мілевіч; праблему перакладу твораў старажытнабеларускай літаратуры на сучасную беларускую мову занесла на выступленні святар Свята-Георгіеўскага храма-помніка айцец Уладзімір Камінскі; па тэмэ "Царкоўныя кнігі Лідчыны XVIII стагоддзя" выступіў краязнавец Леанід Лаўрэш.

Краязнавец з аграгарадка Дворышча Віктар Куд-

старой кнігай - паэмай Якуба Коласа "Сымон-музыка" 1928 года выдання - пазнаёміў краязнавец з вёскі Сялец Мікалай Дзікеўч (гэта была першая прачытаная Мікалаем Мікалайевічам кніга на беларускай мове, зараз яна захоўваецца ў літаратурным аддзеле Лідскага гісторычна-мастацкага музея).

Агляд калекцыі друкаваных выданняў, якія захоўваюцца ў фондах згаданага музея, правяла галоўны захавальнік фондаў музея Наталья Хацяновіч. З дзеянасцю ДАУПП "Лідская друкарня" азнаёміў прысутных яе дырэктар Мікалай Пякарскі, з дзеянасцю выдавецкага дома Лідской гардской арганізацыі ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" - паэт, журналіст, краязнавец Станіслаў Суднік. На мерапрыемства ў якасці дакладчыка быў запрошаны і госьць са Слонімом - паэт, журналіст, краязнавец Сяргей Чыгрын. Ён выступіў з дакладам па гісторыі кнігадрукавання на Слонімшчыне.

Тэксты ўсіх сваіх дакладаў выступоўцы аддалі рэйнай бібліятэцы. З гэтых тэкстаў работнікамі бібліятэкі пазней будзе складзены зборнік па тэмэ "500 год беларускаму кнігадрукаванню". Яшчэ з адной

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

ла азнаёміў прысутных з некаторымі выдадзенымі ў канцы XIX стагоддзя кнігамі, якія захоўваюцца ў яго сям'і як рэліквіі (продкі Віктара Іванавіча прывезлі гэтыя кнігі з глыбіні Расіі, куды трапілі як бежанцы ў час Першай сусветнай вайны), - гэта і Евангелле, у якім больш за 900 старонак, і "Беседы о земле и тварях, в ней живущих", і кніга па гісторыі развіцця сельскай гаспадаркі "Куль хлеба и его происхождение", і кніга па медыцыне "Новое в естественном лечении". Яшчэ з адной

Памёр Анатоль Мяльгуй

Дэмакратычная, культурная Беларусь панесла вялікую страту. На 60-м годзе жыцця 22 красавіка пасля цяжкай працяглай хваробы памёр яе выдатны сын і яе гарачы патрыёт - Анатоль Мітрафанавіч Мяльгуй - выдатны музичны крытык, адзін з лепшых недзяржаўных майстроў пяра - журналіст высокага класу.

Будучы ў нялепшым фізічным стане, ён да апошняյя дні, да адыху ў іншы свет быў, як кажуць, на перадавой у змаганні за беларушчыну. Пастаянны і сталы аўтар "Наша слова", "Краязнаўчай газеты", "Новага Часу", "Туризма и отдыха", "Беларуса" (Нью-Ёрк) і іншых выданняў.

Анатоль Мітрафанавіч з дэмакратычных і патрыятычных пазіцый асвяцляў самыя розныя грамадзянскія і культурніцкія падзеі, акцыі, імпрэзы і рабіў гэта па вялікім гарце і раҳунку. Яму быў падудынны любныя тэмы жыцця яго любімай Беларусі. Ён быў шырока адукаванай асобай. Таму

з-пад яго пяра заўсёды выходзілі бліскучыя матэрыялы (кнігі ў саўтарстве з Вітаутам Мартыненкам, інфармацыі, рэцензіі, паведамленні і інш., вядома, з яго фота) і прытым заўсёды аператыўна. Як чалавек Анатоль Мітрафанавіч быў вельмі дэмакратычны, таварыскі, добразычлівы, сціплы і спагадлівы. Як сябар клуба "Спадчына" (клуб у свой час стварыў светлай памяці незабытны і незаменны Анатоль Белы) ён слугаваў яму з поўнай аддачай.

Чижка хворы, Анатоль Мітрафанавіч ніколі не скардзіўся на здароўе. Самымі дзеяснымі лекамі для яго, аптыміста, былі клопат, руплівасць і праца на карысць Бацькаўшчыны.

Смуткуем, падзяляем гора з роднымі і бліzkімі дарога нам Анатолія Мітрафана-

Светлая аўтамі памяць.

Яўген Гучок, Ілья Коўыл, Уладзімір Раманоўскі, Аля Белая, Леанід Лыч, Мікола Лавіцкі, Аляксей Будзянок, Мікола Савіцкі, Надзея Сармант, Сяргей Сармант, Пятро Русаў, Ян Антанюк, Алег Цыркуноў, Ігар Курыцын, Мікола Несцярэўскі, Уладзімір Лінскі.

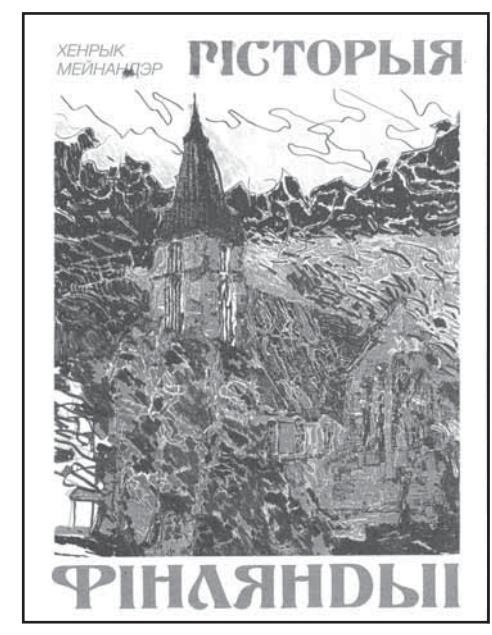
Выйшла "Гісторыя Фінляндыі" па-беларуску

Пабачыла свет "Гісторыя Фінляндыі" аўтарства Хенрыка Мейнандэра. Пераклад са шведскай мовы ажыццёўлены Вольгай Рызмаковай. Кніга выдадзена пры фінансавай падтрымцы Міністэрства замежных спраў Фінляндыі і FILI.

За апошняй два дзесяцігоддзі было апублікавана некалькі важных даследаванняў па фінскай гісторыі. Сярод фінскіх гісторыкаў найбольш значная манаграфія - як паводле зместу, так і паводле памеру - былі напісаныя Віранкоскі і Вахталаам.

"Гісторыя Фінляндыі" Хенрыка Мейнандэра, аднак, істотна адрозніваецца ад гэтых прац. значна карацейшая за кнігі Віранкоскі і Вахтала, бо аўтар не збіраўся даць вычарпальнае апісанне гістарычнага развіцця Фінляндыі. Аўтар, хутчэй, імкнуўся паказаць перспектывы і агульныя тэндэнцыі, а таксама вынікі доўгіх ланцуговых рэакцый па канкрэтных аспектах гісторыі і грамадства Фінляндыі...

Наші кар.

Заняткі "Мова дзяцей" ад Гомельскага ТБМ крочаць па Беларусі

Другі год у Гомелі актыўна праходзіць гурток для маленькіх беларусаў. У мінулыя выходныя адбыліся выязныя заняткі ў Светлагорску.

Удзельнікі знаёміліся, гулялі ў гульні, танчылі, вывучалі новыя слова, спявалі, атрымалі падарункі з эмблемай арганізацыі - усё гэта адбывалася на беларускай мове. Вядуць заняткі Алеся Аўласевіч і Яўген Якавенка.

- Заняткі растуць і не гублюць сваёй папулярнасці. Мы развіваем творчасць, шукаем адказы на сур'ёзныя пытанні, рэалізуем дзіцячыя права атрымліваць адукацию на беларускай мове, - дзяліцца на беларускай мове. Вядуць заняткі Алеся Аўласевіч.

Заняткі адбываюцца штосуботу, налічваюць каля 30 актыўных удзельнікаў. Узроставыя групы заняткі 3-6, 6-7, 8-12 год.

Наші кар.

Навіны Германії

Беларуска распавядзе з Германіі

25-гадовая Таццяна Банцэвіч распавяла intex-press.by пра сваё жылле ў горадзе Кіль, пра тое, як немцы здаюць жылле і якая тыпова нямецкая рыса з'явілася ў яе за гэты час.

Пра пераезд і працу:

- У дзяцінстве я часта наведвала Германію. Наша сям'я мела зносіны з нямецкай сям'ёй, і адночын немцы працавалі знайсці мне працу няняй у Германіі. Мая мама была не супраць, і праз пайдыода ў мене на руках быў ўсе неабходныя дакументы. Я засцёды марава пераехаць у іншую краіну, і праpusціць такую прарапону было бы памылкай. Нават тое, што я на той момант вучылася ў БарДУ, мене не спыніла.

Працу мне працавалі ў нямецкай сям'і, дзе было ўсяго адно дзіця - 7-гадовая дзяўчынка. Сям'я мне спадабалася, ніякіх цяжкасцяў з дзіцем не ўзнікала. Дзяўчынка лічыла мене часткай сям'і і нават звала старэйшай сястрой. Паралельна я паступіла ва ўніверсітэт на курсы нямецкай мовы для замежных студэнтаў.

Калі контракт з сям'ёй скончыўся, я ўладкавалася працаўцаць у піцэрыю. Адпрацавала два тыдні і працаўладкавалася ў фінансавую кампанію, дзе ў мае абавязкі ўваходзіла праца з дакументацый і лістамі. Пазней уладкавалася працаўцаць афіцыянткай у яхтклубе, дзе працягваю працаўцаць дагэтуль.

Пра моўны бар'ер і вучобу:

- Паступіла ва ўніверсітэт горада Кіль. Абрала сацыялагію. Калі паспяхова скончы ўніверсітэт, змагу працаўцаць сацыяльнім працаўніком. А ведаючы нямецкую, я змагу даваць урокі нямецкай мовы прыезджым. Цяпер такія працаўнікі тут на вагу золата.

Каб працаўцаць у Германіі, веды нямецкай абавязковыя. Пакуль я не валодаю нямецкай мовай у дасканаласці, таму ва ўніверсітэце даводзіца "папацец". А вось на працы проблем са зносінамі і разуменнем не ўзнікае. Калі я не ведаю нейкае слова, то спрабую растлумачыць па-іншаму ці шукаю гэта слова ў інтарнэце.

Пры гэтым нейкай сарамлівасці за тое, што я гэтага не ведаю, у мене не ўзнікае. Навакольныя ставяцца з разуменнем.

Пра "кастынг" пры зняцці жылля:

- Знайсці жылле ў Германіі не вельмі лёгка. Першым арэндадаўцы зацвердзяць тваю кандыдатуру, трэба праціці адмысловы "кастынг". У аб'яве гаспадары кватэр засцёды паказваюць, чаго хочуць ад новых жыхароў, якія ў іх патрабаванні да кватэрэздымшчыка.

Калі вас задавальняе жылле, і вы падыходзіце па патрабаваннях, вы павінны напісаць арэндадаўцам ліст і распавесці ў ім пра сябе. На падставе гэтага ліста гаспадары кватэры прымаюць рашэнне: сустракацца з вамі ці не. На агляд жылля запрашаюць адразу не-калькіх ахвотнікаў.

І ўжо пасля гэтай сустэрэчы гаспадары вырашаюць,

какія ўмовы будзе.

нямецкая рыса - закупляць прадукты і іншыя тавары да выхадных.

Святы немцы, у адрозненне ад беларусаў, адзначаюць сіціла: пасядзяць нядоўга, паядуці і разыйдуцца.

Пра мясцовую кухню і кошты:

- Наведванне рэстаранаў Германіі - гэта звычайная справа. І паводзяць сябе немцы ў такіх установах спакойна, без пафасу. У tym же Менску, напрыклад, наведальнікі рэстаранаў паводзяць сябе інакш - напышліва, лічачы, што ім "усе павінны".

Немцы аддаюць перавагу абедам у коле сям'і. На стале абавязкова павінны быць гарачыя стравы. А вось вячэра можа складацца з бутэрброду. Немцы любяць шмат смажанай бульбачкі і бульбы фры, увесы час ужываюць спаржу і шпінат. Паколькі Кіль - партовы горад, мясцовыя ядуць шмат рыбы.

У рэстаранах звычайна падаюць вялікія порцыі, і добра паесці можна за 10 ёура.

Кошты на прадукты тут практычна такія ж, як у Беларусі. Алкаголь - танней: сірэдні кошт за бутэльку нямецкага ці французскага віна калія 5 ёура. А вось пачак цыгарэт каштую прыкладна 6 ёура.

каму яны згадуць кватэру. Сірэдні кошт праўжывання ў адным пакой ў Кілі складае 250 ёура.

Пра горад і мясцовых жыхароў:

- Кіль - невялікі гарадок на беразе Балтыйскага мора. Горад прыгожы і спакойны. Мясцовыя жыхары, як ва ўсёй Германіі, заўсёды ветлыя і ўсмешлівыя. Яны напросту мотуць пагаварыць з незнаёмцамі пра надвор'е, пажадаць добрага дня.

Да чаго я доўга не магла прывыкнуць, дык гэта да таго, што на нядзелях, а таксама па вялікіх святах (Каляды, Вялікдзень) усе крамы ў горадзе зачынены, а гарадскія аўтобусы ходзяць раз у падгэдзіны. Таму з часам у мене з'явілася тыпова

Вельмі дарагі ў Германіі паслугі цырульніка. Напрыклад, за тое, што табе падстрыгуць кончыкі валасоў, прыйдзеца заплаціць калія 20 ёура.

Пра Радзіму:

- З горада Баранавічы я з'яжджаю лёгка. Быў, вядома, перыяд, калі я 10 месяцаў не магла прыехаць дахаты, і тады пачувалася прыціснута. Плюс гэта быў пераломны момант для мене - усё змянялася: месца жыхарства, праца, жылле. Цяпер прынамі два разы ў год я прыяджаю ў Баранавічы.

За чатыры гады, што я жыву ў Германіі, ні разу не думала пра тое, каб вярнуцца ў Беларусь. Тут я пачываюся як дома.

Паводле intex-press.by.

Вішуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў траўні

Абухоўскі Юры

Адамковіч Аляксандр Эдмун

Азарка Вольга Ўладзімір

Акуленка Міхail

Александровіч Разалія Адам

Алесіна Таццяна Міхайлаўна

Аляшчэнка Мікалай Мікал

Ананьренкіна Ірына

Анішчык Барыс Віталеўіч

Апалька Жанна Віктораўна

Арлоў Валянцін Мікалаеўіч

Аскерка Зыміцер

Астахновіч Андрэй Казіміравіч

Астроўская Аксана Барысаўна

Аўсейка Канстанцін

Бабіч Юры Міхайлівіч

Багданчык Зміцер Віктораўіч

Бакшун Валянціна

Баланчук Эдуард Мікалаеўіч

Баранік Міхail Антонавіч

Бароўскі Анатоль Мікалаеўіч

Барыс Сымон Вікенцевіч

Бахун Сяргей Пятровіч

Белавокая Наталля

Бельскі Аляксандар Міхайлівіч

Богуш Святлана Яўгенаўна

Бордак Уладзімір Адамавіч

Боўжык Аляксандар Сцяпан.

Брыцько Ўладзімір

Буднік Янка Фёдаравіч

Буката Людміла Аляксандра

Буката Надзея Эвардаўна

Бурдзіка Дзмітры Анатольевіч

Бутэнкін Уладзімір Сямёнавіч

Быкава Надзея Мартынаўна

Быстронкова Таіса Вікенцеўна

Бядук Наталля

Вайцаховіч А.Р.

Валіцкая Іна

Валошчык Мікола Антонавіч

Валчок Ліля

Вараўб'ё Уладзімір Раманавіч

Варонін Улас Канстанцінавіч

Васілеўская Кацярына

Васільчук Іван Дзміtryevich

Ваўчук Крысціна

Вішнеўская Дар'я Дзміtryevich

Галубович Вольга

Галустаў Эдуард

Ганчарык Марыя Яраславаўна

Гарбачэўскі Васіль Мікалаеўіч

Гаўрыленка Юлія Міхайлаўна

Гладкі Леанід Анатольевіч

Глямбоцкая Рэната Аляксандра

Гнеўка Анатоль Лявонавіч

Гоўша Ўладзімір Міхайлівіч

Грудзіна Аляксандар Пятровіч

Грумо Зміцер

Грышкевіч Кірыла Ўладзімір.

Гундар Уладзімір Тадэвуш

Гуркоў Ігнат Дамінік Аляксан.

Гусак Станіслаў Рыгоравіч

Галубіч Вольга

Галустаў Эдуард

Ганчарык Кірыла Ўладзімір.

Гаўчарчык Віктар

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

РАЗДЕЛ X.
КІЕВСКАЯ РУСЬ І ЎХОДНЕСЛАВЯНСКІЯ КНЯСТВЫ
X - ПАЧАТКУ XIII СТСТ.

1. Кіеўская Русь X-XI стст.
2. Першая беларуская дзяржава - Полацкая зямля.
3. Смаленская зямля.
4. Чарніговская зямля.
5. Турава - Пінская зямля.
6. Галіцка - Валынская зямля.
7. Узнікненне Наўгародскай рэспублікі.

1. Кіеўская Русь у X-XI стст.

Паходы Алега. Першы князь Кіеўскай Русі, захапіўшы ўладу, пачаў называць сябе "вялікім князем". У 907 г. Алег, сабраўшы вялікае войска (каля 80 тысяч) з розных славянскіх і фінскіх племёнаў, пайшоў на Канстанцінопаль, які славяне называлі Царградам. Візантыя, каб заключыць мір, мусіла заплатіць вялікую контрыбуцыю - па 12 грыўнай на кожнага ваяра, а таксама даніну князю-васалам Алега. Наступная дамова была заключана ў 911 г., і кіеўская купцы займелі права гандлю ў Візантыі.

Другі паход Алега быў накіраваны на Усход. У 909-910 гг. кіеўская войска на 500 караблях паднялося ўверх па Доне, потым праз волак трапіла спачатку ў Волгу, а потым і ў Каспійскую мору. З нарабаваным дабром захопнікі віратліся ў Кіеў, але па дарозе на іх напали хазары і разбілі войскі Кіева.

Князь, Ігар і княгіня Вольга. Пасля смерці Алега вялікім князем стаў Ігар (912-945). У гэты час супраць улады Кіева паўсталі драўляні, і Ігар, перамогшы іх, абклал утрай большай данінай. Потым трох гады Ігар ваяваў з племенем улічай, разбіў іх і захапіў іх стаўліцу, горад Перасечэні. У 941 г. войска Ігара напала на Візантію, але візантыйскі флот дзякуючы "трецкаму агню" спаліў большасць славянскіх карабліў. У 944 г. паход на Візантію паўтарыўся, і была заключана новая дамова. Кіеў пагадзіўся не пускаць балгараў у Крым, дзе быў візантыйскія калоніі, і не нападаць на іх. У 943 г. кіеўская войскі зноў напалі на берагі Каспійской моры. Яны захапілі горад Дэрбент і некаторыя іншыя гарады. Паколькі Ігар абклал вялікай данінай драўлянаў, яны ў 945 г. паднілі паўстанне і забілі яго. Жонка Ігара, Вольга, пачала кіраваць дзяржавай і жорстка здушыла паўстанне, пры гэтым уся драўлянская зямля была забітая. Пазней Вольга наведала з візітам Канстанцінопаль і мела асабістую сустэреччу з імператарам Канстанцінам Багранародным. У 959 г. пасольства Вольгі было накіравана да германскага імператара Атона. У 961 г. у Кіеў у адказ прыехала нямецкая дэлегацыя місіянераў на чале з біскупам Адальбертам, якія хадзелі ахрысціць жыхароў Кіеўскай Русі ў заходніе хрысціянства. Але Вольга прыняла ўсходніе хрысціянства, бо саюз з Візантыйскай для яе быў больш важны.

Княжанне Святаслава. У 965 г. кіеўскім князем стаў сын Ігара і Вольгі Святаслав, які ў 964 г. прымусіў племя вялічай плаціць нму

Залатнік Уладзіміра Святаславіча (манета) чаканілася ў Кіеве ў канцы X - пач. XI стст.

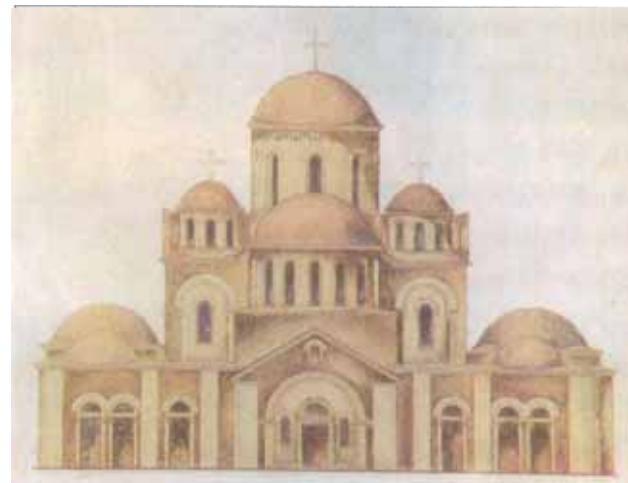

№ 17 (1324)

26 КРАСАВІКА 2017 г.

**наша
СЛОВА****Алег Трусаў**

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

Дзесяцінная царква ў Кіеве. Х ст. Рэканструкцыя М. Халасценкі. Мал. Л. Андрэеўскага, В. Буйноўскага.

жылася і 980 па 1015 г. Спачатку новы князь у 981 г. абклалі данінай вялічай, у 983 г. - язвягай, а ў 984 г. - радзімічай. Такім чынам, у канцы X ст. беларускія землі часова трапілі ў склад Кіеўскай дзяржавы. У 988 г. была зроблена адміністрацыйная рэформа. Былі ліквідаваны мясцовыя "племянныя" княжанні, дзяржаву падзялілі на вобласці вакол вялікіх гарадоў. Замест мясцовых князёў у самыя вялікія гарады Уладзімір прызначыў сваіх сыноў, а ў меншыя гарады - сваіх пададнікаў. На межах краіны кіеўскі князь пачаў будаваць новыя гарады і цвердзі. Фактычна, уся ўлада ў краіне апнулася ў руках аднаго княжацкага роду.

Уладзімір пачаў і рэформы ў галіне ідэалогіі. Афіцыйнай рэлігіяй Кіеўскай Русі напачатку было язычніцтва. Кожнае племя мела сваіх мясцовых багоў, а агульнага пантэону для ўсёй краіны не было. Уладзімір вырашыў з гэтym разабрацца. У Кіеве на пагорку каля свайго палаца князь зрабіў капішча і рознымі выявамі багоў, на чале з Перуном, богам маланкі і грому. Аднак неўзабаве, у 988 г. Уладзімір вырашае прыняць хрысціянства

Грэцкія дойліды былі знамітымі па ўсім хрысціянскім свеце. Яны прынеслі на Русь ужо распрацаваную сістэму крыжова-купальнага храма. Такі храм змяніў уяўленне аб сусвеце, які раней успрымаўся ў даволі абстрактных структурах - кола, сіметрыя, дрэва жыцця і г. д., стаўшы яго сімвалічным цэнтрам, які ўясабляўся ў алтары. Адпаведна з гэтым "размяркоўваліся" ўсе часткі храма. Ніжняя судансілася з Зямлёю, верхняя прастора з Небам, Неба падзялялася на "ніжнє" і "верхнє".

Новая светаўспрыманне прынесла гістарычна ўсвядомленне часу. Вядома, гэта адбілася і ў архітэктуры. Чатыры фасады храма маюць свой пачатак, сярэдзіну і канец. Адпаведна літургії, кірунак іх развіваўся з заходу на ўсход. Захоўная частка (нартэкс) абазначала зямлю, цэнтральная (карабель,

або неф) бачнае неба, усходняя (алтар) - трон бога. Складаная сімволіка аbumовіла такі ж складаны архітэктурны вобраз Дзесяцінай царквы: разглінаваная трохнефавая частка, круглавыя галерэі, шматлікія галовы з купаламі.

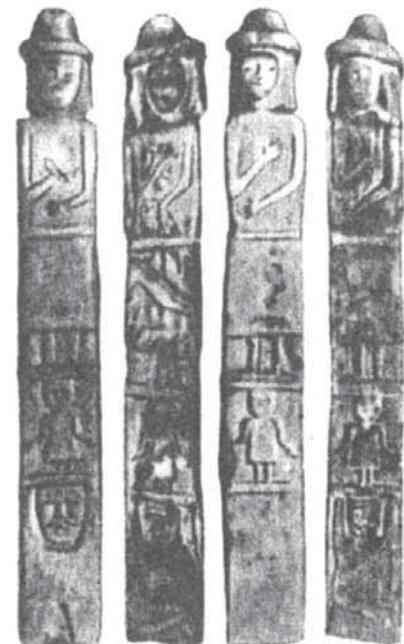
У першай палове XI ст. пры сыне Уладзіміра Яраславе быў пабудаваны галоўны храм Кіеўскай Русі - Сафійскі сабор, які павінен быў уясабляць моц і велич дзяржавы, стаць не толькі культавым, але і культурна-палітычным цэнтрам Кіева. Але пасля смерці Яраслава адзінства і магутнасць дзяржавы пахінулася.

Разам з уздымам эканамічнага і культурнага жыцця ў асobных княствах, далёкіх ад Кіева, пачалося мураванае будаўніцтва.

Першы мураваны храмы, падобны да Кіеўскай Сафіі, якія таксама атрымалі назыву "Сафія", былі пабудаваны ў Ноўгарадзе і Палацку ў сярэдзіне XI ст. Гэтым ноўгарадцамі і палачане хадзелі падкрэсліць сваю незалежнасць ад Кіева, даказаць, што іх гарады не горышы.

Кіеўскія дойліды.

Грэцкія дойліды былі знамітымі па ўсім хрысціянскім свеце, якія прынеслі на Русь ужо распрацаваную сістэму крыжова-купальнага храма. Такі храм змяніў уяўленне аб сусвеце, які раней успрымаўся ў даволі абстрактных структурах - кола, сіметрыя, дрэва жыцця і г. д., стаўшы яго сімвалічным цэнтрам, які ўясабляўся ў алтары. Адпаведна з гэтым "размяркоўваліся" ўсе часткі храма. Ніжняя судансілася з Зямлёю, верхняя прастора з Небам, Неба падзялялася на "ніжнє" і "верхнє".

Зборуцкі ідал. Від з чатырох бакоў.
Музей у Кракаве.

Кіеў. Аднак Яраслаў з новым ноўгарадскім войскам у бітве на рацэ Альце калі Пераяслава ў 1019 г. разбіў Святаполка і яго хаўруспікаў печанегаў. Палацкі князь Брачыслаў, які аднавіў незалежнасць ад Кіева, у 1021 г. напаў на Ноўгарад і абараваў яго. Да сёмы дзень яго дружыну нагналі кіяўляне і змусілі вярнуць нарабаваное. У 1023 г. супраць Яраслава выступіў яго брат Мсціслаў Тмутараканскі. У 1024 г. пад Чарнігавам Мсціслаў разбіў дружыну Яраслава, і той прызнаў уладу Мсціслава ў Чарнігаве. Але пасля смерці Мсціслава ў 1036 г. Яраслаў зноў стаў адзінным уладаром Кіеўскай Русі. У 1051 г. упершыню мітраполітам у Кіеве стаў не грэк, а мясцовы святар, Іларыён. У 1054 г. князь Яраслаў памёр, і дзяржаву падзялілі паміж яго сынамі і племеннікамі.

(Працяг у наст. нумары.)

Сафійскі сабор у Кіеве (пасля 1037 г.). Сучаснае фота.

Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання

Зігзагі лёсу Ўладзіміра Васько

У рамках чарговага паседжання літаратурнага аб'яднання "Сувецце" пры рэдакцыі "Лідскай газеты" адбылася прэзентацыя новай кнігі аднага са старшых сяброў літабяднання, паэта і празаіка Ўладзіміра Гаўрылавіча Васько - "Зігзагі лёсу".

"Зігзагі лёсу" - пятая кніга Ўладзіміра Васько і другая яго кніга прозы. Гэтая кніга аўтабіографічная, у ёй пісьменнік расказвае пра свой асабісты жыццёвы шлях. Пісаліся "Зігзагі лёсу" на працягу года (прывкладна ў 2013-2014 гадах).

Паэта паказана ў кнізе паслядоўна і падрабязна. Шмат сустракалася на яго жыццёвым шляху людзей, якія спрыялі гэтаму станаўленню і творчаму росту, асабліва ў час вучобы ў Гарадзенскім дзяржаўным педагогічным інстытуце імя Янкі Купалы. З цеплыней і ўдзичнасцю згадваюцца сустэрэзы з пісьменнікам Васілем Быковым, паэтэсай Данутай Бічэль, прафесарам Аляксеем Пяткевічам, кампазітаром Яўгенам Петрашэвічам і многім іншымі творчымі людзьмі, больш ці менш вядомымі.

- Спачатку ў мяне была задумка напісаць пра свой радавод (толькі для сваёй сям'і, як сямейную рэліквію), - гаворыць аўтар кнігі. - Потым я ад гэтай задумкі адмовіўся - выразшыў напісаць сваю біяграфію, спачатку таксама толькі для сям'і. А потым палічыў, што мой жыццёвы шлях будзе цікавы шырокаму колу чытачоў.

Сапраўды, пісьменніку было што ўспомніць, было што занатаваць на паперы.

"У мяне вельмі рана прачнулася памяць", - піша Уладзімір Васько ў самым пачатку сваёй аўтабіографіі. Яна пачынаецца з самага ранняга дзяцінства, з матчынай кальханкі, з кальскі, якую сплёў з лазы дзед. Аўтар кнігі - з пакалення дзяцей вайны, і цяжкае ваеннае дзяцінства адбілася ў памяці, змяшало адлюстраванне на першых старонках кнігі.

Аўтар вельмі рана палюбіў пазіцию, чаму паспрыяў яго айчым Іосіф, які ведаў на памяць шмат вершаў беларускіх класікаў і быў даволі пісьменным па тым часе чалавекам. Станаўленне Ўладзіміра Васько як

У кнізе німала рамантычных старонак, дзе аўтар згадвае пра першае каханне, вайсковую службу, падзейкі моладзі ў 50-60-я гады на цаліну, студэнцкае жыццё. Знайшлі сваё адлюстраванне на старонках кнігі і першыя працы ў сельскай школе, у раённых газетах (у тым ліку ў газете "Уперад" ("Лідскай газете"), якой Уладзімір Васько аддаў амаль трыццаць гадоў).

Як адзначылі на прэзентацыі кнігі першыя з яе чытачоў, кніга "Зігзагі лёсу", як і папярэднія кнігі пісьменніка, прасякнутая любою да Радзімы, да родных мясцін. Як і ў "Лясной рапсодіі", і ў паэтычных кнігах аўтара, у ёй сустракаецца шмат яркіх пейзажных замалёвак, выказываеща захапленне непаўторнай прыродай прынёманскага краю. А яшчэ кніга прымушае задумацца аб хуткачечнасці часу.

Сябры літабяднання "Сувецце" павіншавалі Уладзіміра Гаўрылавіча з выхадам чарговай кнігі і пажадалі далейшых творчых поспехаў.

Аляксандр
МАЦУЛЕВІЧ.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslova.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 24.04.2017 г. у 17.00. Замова № 683.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,24 руб., 3 мес.- 3,72 руб.

Кошт у розниці: па дамоўленасці.

Спадчына Невядомы сцэнічны дыялог Міколы Арочкі

Са сваім знакамітым земляком паэтам, празаікам, літаратуразнаўцам і перакладчыкам, доктарам філалагічных навук Міколам Арочкам (1930-2013) я шмат гадоў сябраваў, асабліва, калі ён больш за 20 гадоў жыў у роднай вёсцы Вецияўчы на Слонімшчыне. Гэта быў цікавы, назвычай таленавіты і шчыры чалавек. Гутарыць з ім можна было бысконца. У апошнія гады сваё жыцця ён паціху пакідаў мне свае раней не апублікаваны вершы, а потым, калі старэйшага земляка не стала, вершы і асабістыя дзённікавыя запісы мне перадала яго жонка Марыя Іванаўна. Усе яны чакаюць асобнага выдання.

За сваё жыццё Мікола Арочка напісаў і выдаў шмат кніг паэзіі, літаратуразнаўчых даследаванняў і перакладаў. Яго першы зборнік паэзіі "Не ўсе лугі пакошаны..." выйшаў у свет у 1958 годзе. Затым пісаліся і выдаваліся новыя кнігі.

Ужо ў ранніх паэтычных раджах аўтара абазначыліся матывы, вобразы, якія сталі, па сутнасці, галоўнымі ў яго паэзіі - гэта бацькаўшчына, зямля, зерне, жытва, жыццё, родная мова, гісторыя... Паэтызацыя бацькаўской зямлі і свету родных людзей началася з першых творчых кроакаў і дзеўжылася да яго апошніх дзён. Мянілася жыццё, а разам з ім мянілася ракурс яго спасціжэння, паглыбліся каардынаты выяўрэння. Важкім дасягненнем беларускай літаратуры сталі яго драматyzаваныя паэмы "Курганне", "Крэва", "Каранацыя Міндоўга". З глыбіні XVI стагоддзя пает стварыў светлы воблік беларускага першадрукара ў драматyzаванай паэме "Судны дзень Скарыны". Усе сюжэтныя калізіі твора (рэальныя, бытавыя, сацыяльна-палітычныя падзеі) так ці інакш закранаюць самую істотную праблему, у якой сканцэнтравана сутнасць жыцця Скарыны - ідэю асветы, культуры, нацыянальнага Адрожэння.

Шмат гадоў Мікола Арочка пражыў у родных Вецияўчах. Бываючы там, я слухаў яго, ён чытаў мне свае творы, распавядаў пра планы. Цяжка прыгадаць сёняння вёску, дзе б некалі шмат гадоў жыў доктар навук. А ён жыў, рухаўся, дыхаў, пісаў. Бывала, глядзеў на яго і неяк балючастана-

вілася ад того, што лёс загнаў гэтага чалавека сюды, на плыбінку, на хутар жыцця. Не па добраў волі загнаў. На мясцовым пагосце даўно пахаваны два яго сыны, таму ён вярнуўся да сыноў, да землякоў, на бацькаўшчыну. А цяпер сам знаюшоў там апошні свой супакой побач з сынамі.

Міколу Арочку заўсёды турбавалі адносіны ўлады да нашай роднай мовы, а ў апошнія гады ён за гэта моцна перажываў, шмат разваражаў, думаў. Некі аднойчы перадаў ён мне свой сцэнічны дыялог "Спрэчка Багушэвіча з нігілістам". "Можа калі і дзе на-друкуюеш", - казаў. Я выконаў яго просьбу і прапаную чытачам "Наша-га слова" раней невядомы сцэнічны дыялог Міколы Арочкі. Напісаны ён быў аўтарам у роднай вёсцы 31 ліпеня 1989 года.

Сяргей ЧЫГРЫН.

Спрэчка Багушэвіча з нігілістам
Сцэнічны дыялог

БАГУШЭВІЧ:

Не пакідайце беларускай сваёй мовы,
Каб не памерці! -
Вось мой запавет.

НІГІЛІСТ:

Каб не памерці?..

З дзіўнаю умовай
Вы гэты афарызм пусцілі ў свет.
Хіба, сваёй адрокшыся гаворкі,
Памру я?.. Глупства!

Не памрэ народ.

Хутчэй, што стане ўсё наадварот:
Ёсць мовы першых величынь -

Як зоркі!

Адна з іх звязе побач нас... Чаму ж
Замест сваёй,

З мужыцкасцю нязводнай,
Суседнюю навек

не выбраць - роднай?

БАГУШЭВІЧ:

Суседнюю - уваж,
Сваю ж - не зруш!
Забудзем - значыць,
суджана памерці...

НІГІЛІСТ:

Вы сэнс жыцця

Метафорай не мерце!

БАГУШЭВІЧ:

Ці можа дрэва жыць без каранёў?
А цела - без душы?

НІГІЛІСТ:

На мне праверце!

БАГУШЭВІЧ:

Зачахлае карэнне ёсць і ў пнёў!..

О, колькі пнёў,

Дзе душы ўкралі чэрці!

НІГІЛІСТ:

Выходзіць, што душа ўжо - не мая?

Ха-ха!.. Яна ў кіпцях духа злога?

Ні ў Бога, ні ў чарцей не веру я,

Не веру ў край,

З якога робяць Бога!

Нашто трymацца мне за нейкі Лепель?

Радзіма там - дзе лепей!

вас першых крывацаў!..

Я прадракаю - беды перажыць,

Трываліць першадрэдныя высыновы,

Душы сваёй адзенне -

Роднасць мовы,

Цудоўнай беларускай нашай мовы

Не пакідай, мой край,

Калі ты хочаш жыць!

Мікола АРОЧКА.